herpy

AGAMER

Skäggagam

Pogona vitticeps

Pogona vitticeps är en kraftig, dagaktiv agam från det torra inre Australien med ett taggigt skägg, som den spärrar ut och färgar svart när den hotar. Den blir 45-60 cm och är ett av världens mest hållna reptiler. Den förlåter många fel, men kräver ett stort terrarium, kraftig värme och UVB, grönsaker till de flesta måltider och en hållare som är redo för 10-15 år.

Familj: Agamidae Engelska: Central Bearded Dragon Tidigare namn: *Amphibolurus vitticeps* Publicerad 16 november 2026

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**45-60 cm** total längd inkl. svans
Livslängd	**10-15 år**
Aktiv	**På dagen**
Levnadssätt	**Klipplevande, marklevande och grävande**
Biotop	**Halvöken och savann**
Svårighetsgrad	**Viss erfarenhet**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**180 × 60 × 60 cm** L × B × H för 1 vuxet djur
Temperatur, dag	**22-37 °C**
Värmeplats	**42-45 °C**
Temperatur, natt	**12-24 °C**
Luftfuktighet	**30-60 %**
Vatten	**Vattenskål**
UVB	**Nödvändigt** Fergusonzon 3
Föda	**Insekter och växter**
Hålls	**Ensamma**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Könsmogen	**12-24 mån.**
Kullstorlek	**15-30 ägg**
Inkubation	**55-75 dagar** vid 28-30 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Ej listad**
EU-bilaga	**Ej listad**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Pogona vitticeps är en stor, tillplattad och kraftigt byggd agam med ett brett, triangulärt huvud, korta, starka ben och en tjock svans. Under halsen sitter ett skägg av hud med spetsiga fjäll, som djuret kan spärra ut med hjälp av tungbenet. Skägget blir svart när djuret är upphetsat eller när hanen ska imponera. Fjällen är för det mesta mjuka, men kan spännas till skarpa taggar i försvar.

Den naturliga färgen är matt brun eller gråbrun med röda eller gyllene toner, anpassad efter markens färg på platsen. Djuret växlar mellan mörkare och ljusare toner: ett kallt djur är mörkt och trött, och först när solen har värmt det ljusnar färgen och djuret går på jakt. Vuxna djur blir 45-60 cm totalt, och ungefär hälften är svans. Hanarna har bredare huvud, tjockare svansrot och större porer på undersidan av låren än honorna.

I handeln finns många färg- och fjällvarianter, till exempel citrus, tiger och de fjällfria silkbacks. Vägledningen här handlar om arten som sådan. Varianter med lite pigment eller utan fjäll är mer känsliga för kraftig UVB, och vissa former, till exempel de genomskinliga (translucent) och de fjällfria, är förknippade med hälsoproblem.

P. vitticeps tillhör Amphibolurinae, den stora gruppen av australiska agamer. Artnamnet kommer troligen av latinets vitta (band) och ceps (huvud) och syftar på ränderna över tinningen. Arten kan förväxlas med den mycket mindre *Pogona henrylawsoni*, och de två arterna kan korsas.

P. vitticeps är nyfiken och lugn och blir lätt tam. Djuren känner igen sin hållare och tål försiktig hantering, och det har gjort arten till ett av de mest populära terrariedjuren. Alla djur i handeln utanför Australien är uppfödda.

Läs mer: Ljus och UVB

Utbredning och livsmiljö

Pogona vitticeps lever i östra och centrala Australien. Utbredningen täcker sydvästra Queensland, sydöstra Northern Territory, västra New South Wales, nordvästra Victoria och östra South Australia.

Djuren är mindre mot utbredningens södra gräns, och de minsta lever i Big Desert i västra Victoria. Beståndet där är ingen egen form. Arten finns inte vild utanför Australien.

> **Naturlig utbredning:** Australien.

LIVSMILJÖ

Pogona vitticeps lever i halvtorra trakter: öppna snår, torr skog, gräsmark och stenig eller sandig öken med spridd växtlighet. Den väljer platser med mycket sol och sitter på stenar, fallna stammar, grenar och stolpar i staket, där den har utsikt och kan sola sig, från cirka 20 cm till flera meter över marken. Den jagar och solar sig under dagtid. Fast den lever på marken klättrar den bra och gräver hålor, där den söker skydd mot värme, kyla och rovdjur.

Värmen styr dygnet: djuret solar sig tills kroppstemperaturen når omkring 36 °C, går bort från solen när det är varmt nog, och söker skugga och flåsar med öppen mun om det blir för varmt. På vintern, när temperaturen sjunker under cirka 20 °C, drar djuret sig i omkring två månader tillbaka till ett skyddat gömställe. Det sover inte oavbrutet, utan kan komma fram, äta och röra sig under kortare perioder.

Centrala Australien är inte kruttorrt. Det regnar, och luftfuktigheten stiger då och då, särskilt på natten och i hålorna, där den kan nå omkring 80 %. Födan är blandad: unga djur äter mest smådjur, medan vuxna får omkring 80 % av födan från frön och växtdelar och 20 % från insekter och andra små djur.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

Skötsel

TERRARIET

Ett enskilt vuxet djur behöver ett terrarium på minst 180 × 60 × 60 cm. Höjden bör vara 90 cm, om det är möjligt, för arten klättrar mycket. Små vuxna djur, som bara blir cirka 45 cm, klarar sig med 120 × 60 × 60 cm. Mindre än så ger för lite plats för både motion och en temperaturgradient. Terrariet ska ha god ventilation och ett lock eller nät, så att djuret inte kan klättra ut.

Inred terrariet med en solplats i ena änden, där platta, ljusa stenar eller stabila grenar gör det lätt för djuret att ta sig upp. Solplatsen ska vara den högsta punkten och ligga närmast lamporna. Ge flera gömslen, minst ett i den varma och ett i den svala änden, samt grenar och stenar att klättra på.

Bottensubstratet bör gå att gräva i. Ett 10-15 cm tjockt lager av finkornig sand blandad med ren matjord och lera (till exempel 50 % sand, 30 % matjord och 20 % lera) liknar jorden i naturen och ger inte sandpropp hos friska djur. Ett löst, grävbart substrat ger också större temperaturskillnader i botten än papper, så djuret har fler temperaturer att välja mellan. Fast botten som oglaserade kakelplattor, skifferplattor eller hushållspapper värms väl och är lätt att rengöra, men ger ingen möjlighet att gräva. Kalksand, vitaminsand, krossade nötskal och bark eller träspån är olämpliga, eftersom de kan ge förstoppning om de sväljs. Löst substrat byts helt var 3:e-6:e månad.

Håll djuren var för sig. Två hanar får aldrig dela terrarium, för de börjar slåss. Två honor kan hållas ihop, men de bråkar om solplatsen, och den underlägsna blir stressad. En hane och en hona förökar sig, och en hona kan få upp till 100 ungar efter en enda parning. Vuxna och unga djur ska alltid hållas åtskilda.

Läs mer: Värme och temperatur

TEMPERATUR

Värm med minst två halogenspotlights över solplatsen. Ytan där ska vara 42-45 °C mätt med en infraröd termometer och behöver inte komma över 50 °C. Den varma fläcken ska vara minst lika stor som hela djuret inklusive svansen. Luften i terrariet ska ligga på 22-37 °C, varmast vid solplatsens ände och svalast i den motsatta. Ytan i den svala änden ska vara 25-29 °C.

Använd en infraröd termometer för ytorna och en digital termometer med givare för luften, och mät först när lamporna har varit tända i omkring tre timmar. Halogenlampor ger kortvågig infraröd värme som solen. För ett terrarium på 180 × 60 cm är 90-100 W som regel lämpligt; är solplatsen för kall flyttas den närmare lampan. Blir den svala änden för kall i ett högt terrarium kan en strålningsvärmeplatta hjälpa.

På natten får temperaturen sjunka till 12-24 °C, och ned till 10 °C tåls när djuret får tillräckligt med värme på dagen. Ett nattfall får djuret att sola sig tidigare på morgonen. Är det för lite värme på dagen kan kalla nätter däremot skicka djuret i vintervila eller göra det sjukt. Anslut lamporna till en termostat med givaren i den svala änden, så att de släcks om den svala sidan blir varmare än 37 °C.

Läs mer: Vintervila och årstider

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Luftfuktigheten ska i genomsnitt ligga på 30-60 %, mätt i den svala änden. Den varierar naturligt: lägre vid solplatsen, högre på natten och vid vattnet. Perioder med hög fukt skadar inte, så länge luften rör sig och terrariet kan torka upp igen. Stillastående, blöt luft och blött substrat ger däremot sjukdom. Är fuktigheten konstant för hög hjälper en liten fläkt över nätet i den svala änden. För låg fukt ger uttorkning, problem med ömsningen och slöhet.

Erbjud alltid färskt vatten i en låg skål. Djuret får det mesta av sitt vatten genom födan, så sköljda grönsaker som har legat i vatten hjälper. En lätt dusch över inredningen ger droppar som djuret kan slicka i sig. Ett fuktigt gömställe i den svala änden, till exempel en håla med lätt fuktig jord, efterliknar hålorna i naturen och hjälper vid ömsning.

LJUS OCH UVB

Pogona vitticeps är beroende av kraftigt, vitt ljus: det främjar aptit, aktivitet och välmående, och arten ser också UVA. Terrariet ska därför vara mycket ljust. Det ljusaste stället ska vara solplatsen med 30.000-60.000 lux mätt med en luxmätare, och 75-100 % av terrariets längd ska vara belyst. Det kräver som regel flera lampor.

UVB är nödvändigt, och arten tillhör Ferguson-zon 3. Använd ett T5 HO-rör på 10-14 % UVB i en reflekterande armatur över den varma sidan, parallellt med värmelamporna. Målet är ett UV-index på 4,0-4,5 vid solplatsen, sjunkande till 0 i den svala änden. Över nät ger det typiskt ett avstånd på 27-30 cm från rör till solplats, men avståndet beror på rör, armatur och nät, så mät helst med en UV-mätare. Glas och plast mellan rör och djur blockerar UVB. Bra T5 HO-rör byts efter cirka 12 månader, även om de fortfarande lyser, eftersom UVB-avgivningen minskar.

LED-lampor med UVB anses ännu inte säkra för reptiler. Djur med lite pigment och fjällfria djur bör högst ha ett UV-index på 3,0. Ljuset är tänt 12-14 timmar per dag på sommaren och omkring 10 timmar på vintern, styrt av en timer.

UTFODRING

Pogona vitticeps är allätare. Unga djur äter mest insekter, vuxna mest växter. Som tumregel utgör animalisk föda cirka 60-80 % för nykläckta djur, 60 % för unga och 15-30 % för vuxna. Det förebygger fetma och urinsyragikt, som är vanliga hos överfodrade djur.

- Nykläckta djur (0-3 månader): insekter en gång dagligen, så många som djuret vill äta, och grönsaker dagligen.
- Unga djur under 25 cm: 5-6 insekter lika stora som huvudet dagligen och grönsaker dagligen, ungefär tre gånger så mycket som insekterna.
- Vuxna över 25 cm: 3-4 insekter två gånger i veckan och grönsaker tre gånger i veckan, en portion lika stor som huvudet.
- Dräktiga honor: 4-5 insekter två gånger i veckan.

Bra foderdjur är dubiakackerlackor, gräshoppor, syrsor, larver av svart soldatfluga, silkesmaskar och larver av tobakssvärmare (bara uppfödda; vilda är giftiga). Feta insekter som mjölmask, jättemjölmask och vaxmal är godsaker. Insekterna får inte vara större än avståndet mellan djurets ögon och ska ha fått bra föda i minst 24 timmar innan de ges vidare. Vilda insekter kan vara besprutade eller giftiga och bör undvikas.

Grönsaker är till exempel rucola, pak choi, grönkål, senapsblad, kinakål, maskros, vattenkrasse och kaktusblad samt blommor och ogräs från platser utan bekämpningsmedel. Skär bladen i smala strimlor. Spenat ges mer sällan. Avokado är giftig. Frukt är en sällsynt godsak, högst omkring en gång i månaden, eftersom frukt är den viktigaste riskfaktorn för tandsjukdom och ger fetma.

Pudra alla insekter och all sallat med kalk. Strö multivitamin på sallaten två gånger i veckan till unga och dräktiga djur och en gång i veckan till vuxna. Kalken strös som man saltar maten, inte som ett snöfall.

Läs mer: Foderdjur: hållning och avel Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

BETEENDE OCH HANTERING

Pogona vitticeps är lugn, nyfiken och tål hantering bättre än de flesta ödlor. Låt ett nytt djur vänja sig vid terrariet i omkring två veckor innan du tar upp det. Ge därefter mat med pincett och låt handen vila i terrariet tills djuret är lugnt. Lyft djuret med stöd under kropp och ben, rör dig långsamt och dra inte i lös hud under ömsning.

Djuret använder skägg och kroppsspråk för att signalera. Ett svart, utspänt skägg och öppen mun är hot eller imponerande beteende, särskilt hos hanar. Snabba nickningar upp och ned med huvudet visar dominans. Armvinkning, där djuret står på tre ben och långsamt vrider ett framben runt, är ett tecken på underkastelse, som honor och unga djur använder mot större djur. Mörk färg och tillbakadraget beteende tyder på kyla eller stress.

Djuren behöver ro och en fast dygnsrytm. Håll dem enstaka: djur som delar terrarium bråkar om rangen, och det underlägsna djuret får mindre mat och sämre solplats och blir lättare sjukt.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Pogona vitticeps är könsmogen och fullvuxen efter 1-2 år. Hanar känns igen på bredare huvud, tjockare svansrot och tydliga lårporer; honorna har smalare svansrot. Djur till avel ska vara fullvuxna och i god kondition, och honan ska ha fått rikligt med kalk.

Könet bestäms av könskromosomer (honan har två olika, ZW), men mycket höga kläckningstemperaturer kan få genetiska hanar (ZZ) att utvecklas till funktionella honor. Det sker också i naturen. Ett djur som ser ut som en hona kan alltså vara genetiskt hane.

PARNING

I Australien parar sig djuren på våren och sommaren, från september till mars. I fångenskap är arten inte strikt säsongsbunden, men en sval viloperiod på vintern motsvarar naturen och används för att få djuren i parningsstämning. Den ges bara till friska, välnärda djur.

Sätt in honan till hanen under en kort period och skilj dem åt efteråt. Parningen är våldsam: hanen nickar med huvudet, färgar skägget svart och biter honan i nacken. Honan kan lagra spermier och lägga flera äggkullar med befruktade ägg efter en enda parning. Hon ska ha extra foder och kalk under fortplantningssäsongen.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

En hona lägger 15-30 ägg i en grop som hon gräver själv; vissa uppgifter går bara upp till 24. Hon kan lägga flera äggkullar under en säsong, i sällsynta fall upp till nio, och det tär hårt på hennes kalkreserver. Ge henne en äggläggningslåda med ett 30-40 cm tjockt lager fuktig, grävbar sand och matjord, där hon kan gräva.

En hona som inte hittar en lämplig plats kan hålla tillbaka äggen. Det är ett nödläge som kräver veterinär. Äggula som hamnar i bukhålan (gulleperitonit) är en annan allvarlig sjukdom hos honor.

INKUBATION

Äggen kläcks efter 55-75 dagar vid 28-30 °C, oftast omkring 65 dagar. Lägg dem i en kuvös i fuktigt, löst material som vermikulit eller perlit, och vänd dem inte. Mellan 22 och 32 °C blir det lika många hanar och honor. Från omkring 34 °C blir det allt fler honor, eftersom värmen gör genetiska hanar till honor, så temperaturen ska hållas stabil och under 32 °C.

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungarna är självständiga från kläckningen och mäter cirka 10 cm. Håll dem på fast botten, till exempel hushållspapper, tills de äter pålitligt, och ge insekter och grönsaker dagligen. De ska ha samma ljus och värme som vuxna djur: solplats, UVB och kalk på allt foder.

Ungar som hålls ihop biter varandra i tår och svansar, särskilt när de är hungriga, och de största tar det mesta av födan. Sortera dem därför efter storlek och dela upp dem så snart de växer olika. De växer snabbt och är fullvuxna efter 1-2 år.

Hälsa och vanliga misstag

De flesta sjukdomar beror på fel i skötseln. Sjuka reptiler döljer länge att de är sjuka, så väg djuret varje vecka och för anteckningar om vikt, aptit, avföring och ömsning. Plötslig viktnedgång är ofta det första tecknet.

- Metabol skelettsjukdom vid för lite UVB, för lite kalk eller för låg temperatur. Tecken är mjuka eller sneda käkar och ben och darrningar.
- Fetma och urinsyragikt vid för mycket animalisk föda och för lite vatten.
- Tandsjukdom och munröta; frukt är den viktigaste riskfaktorn.
- Förstoppning vid för låg temperatur, uttorkning eller många parasiter.
- Inälvsparasiter är mycket vanliga: upp till fyra av fem djur i fångenskap har dem, oftast spolmask (oxyurider) och coccidier (*Isospora amphiboluri*), och encelliga parasiter drabbar främst unga djur. Låt undersöka ett träckprov när djuret är nytt och regelbundet därefter.
- Kvalster, luftvägsinfektion, problem med ömsningen, svansröta, framfall av ändtarm och hudsvamp ("yellow fungus").
- Ägg som inte läggs och gulleperitonit hos honor.
- Atadenovirus är en allvarlig virussjukdom, särskilt hos ungar.

Aptitlöshet, slöhet, svullna leder, andning med öppen mun utan att djuret är varmt och ett djur som slutar äta är skäl att gå till en veterinär med reptilerfarenhet. Arten bär ofta på salmonella, och särskilt små barn smittas, även utan direkt kontakt. Tvätta händerna efter beröring av djur, terrarium och utrustning, och håll djuret och dess saker borta från köket.

Läs mer: Karantän och hygien Läs mer: Vanliga sjukdomar och tecken på sjukdom

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.